

Jak wspierać wszechstronny rozwój dziecka?

Wychowanie to proces wspomagania wychowanka w rozwoju ukierunkowanym na osiągnięcie pełnej dojrzałości w 4 podstawowych sferach: fizycznej, psychicznej, społecznej i duchowej.

Tak rozumiany kontakt wychowawczy angażuje 2 osoby: wychowawcę (tj. nauczyciela, rodzica, duszpasterza ...) oraz wychowanka (w różnym wieku), pozostające ze sobą **w osobowej relacji, współdziałające** w osiągnięciu celów wychowawczych

Wychowawcę można scharakteryzować, jako osobę:

- świadomą siebie i swojego systemu wartości
- przeżywającą przez okazywanie emocji i uczuć
- dostarczającą wychowankowi wzorców postaw i zachowań
- wykazującą zainteresowanie ludźmi i sprawami społecznymi
- posiadającą jasne zasady etyczne i poczucie odpowiedzialności

Do warunków sprzyjających rozwojowi należy zaliczyć:

- doświadczanie przez wychowanka zrozumienia i akceptacji
- poczucie więzi uczuciowej z wychowawcą
- otwartość we wzajemnych relacjach
- wzajemny szacunek wychowawcy i wychowanka
- świadomość granic w życiu i rozwoju
- umiejętność dzielenie się odpowiedzialnością za osiągnięcie zmian w procesie wychowania

Celem wychowania jest osiągnięcie dojrzałości:

- fizycznej - związanej nie tylko z naturalnym procesem rozwoju fizycznego, ale również z nabywaniem wiedzy i umiejętności umożliwiającej prowadzenie zdrowego stylu życia
- psychicznej - ukierunkowanej na osiągnięcie odpowiedzialności za siebie i swój stosunek do świata
- społecznej - polegającej na nabywaniu umiejętności prawidłowego wywiązywania się z pełnionych ról społecznych i systematycznego przygotowywania się do podejmowania nowych ról (związanych z cyklem życia)
- duchowej - obejmującej przede wszystkim posiadanie konstruktywnego i stabilnego systemu wartości oraz poczucia sensu istnienia

Z najnowszych badań wynika, że około 10-25% dzieci w wieku 3-9 lat wykazuje deficyty umiejętności psychologicznych i społecznych, stwarza kłopoty wychowawcze. Problemy emocjonalne, społeczne i trudne zachowania młodszych dzieci są kluczowym powodem późniejszych kłopotów z nauką, sięgania po substancje psychoaktywne. Rolą wszystkich dorosłych odpowiedzialnych za wychowanie małych dzieci jest rozważenie wszystkich czynników, które są rozpoznawane jako trudne. Należy je uznać za czerwony sygnał dla późniejszego prawidłowego rozwoju.

Przyjęty przez dziecko wzorzec zachowania utrwała się do 8 roku życia. Wiek 4 - 8 lat jest okresem największej plastyczności

i podatności na zmiany. Interwencje podejmowane w tym okresie dają wysoką gwarancję sukcesu.

Do zachowań stanowiących wyzwania dla dziecka i jego opiekunów można zaliczyć ich „trudne zachowania”:

- krzyk, płacz, rzucanie się na podłogę
- gryzienie, bicie rówieśników
- zabieranie, niszczenie zabawek
- bicie, kopanie dorosłych opiekunów
- odmowa wykonywania poleceń
- wędrowanie bez celu po sali
- izolowanie się, samotne zabawy pod stołem lub w kącie
- stereotypowe zachowania

„Trudne zachowania” zwykle niosą przekaz – „potrzebuję uwagi, zraniono moje uczucia”. Dzieci mają silną potrzebę kontaktu. Przy braku umiejętności zwłaszcza komunikacyjnych posługują się trudnymi zachowaniami w interakcjach z dorosłymi i rówieśnikami. Jeżeli dziecko odnosi korzyści i osiąga swoje cele zachowując się nieprawidłowo – zachowania trudne utrwalają się. Zachowanie trudne możemy wyeliminować tylko wtedy, gdy jasno przełożymy nasze oczekiwania i nauczymy dziecko zachowań i reakcji prawidłowych.

Podstawą wszelkich działań zmierzających do skutecznego radzenia sobie z trudnymi zachowaniami dziecka jest przede wszystkim:

1. Budowanie dobrych relacji:

- z dzieckiem Należy traktować je podmiotowo - mówić do dziecka po imieniu, , powtarzać pozytywne komunikaty „zależy mi na tobie, nie tylko nie przeszkadzaj innym, ale sam nie skorzystasz z zajęć”. Jest to modelowanie właściwego zachowania

- jego rodzina Wskazane są wizyty w domu, rozmowy bezpośrednie, telefoniczne, okazywanie zainteresowania, uwagi, szacunku, przedstawianie plusów i minusów zachowania podczas wywiadówek, zebrań z rodzicami

- pomiędzy dziećmi Nauczyciel jest inicjatorem działań sprzyjających dobremu poznaniu się dzieci, nakłaniania je do współpracy, współodpowiedzialności

2. Podjęcie podstawowych działań zapobiegawczych w klasie:

- odpowiednia aranżacja wnętrza zapewniająca dobre samopoczucie i bezpieczeństwo
- stały plan dnia, zajęć, przerw i odpoczynku - przewidywalność wydarzeń
- jasne określenie oczekiwań dotyczących zachowań dzieci, nagradzanie pozytywnych zachowań poprzez okazywanie uwagi (uwaga zwracana głównie, kiedy zachowuje się prawidłowo - stosować wzmacnienia pozytywne)

3. Uczenie umiejętności psychologicznych i społecznych poprzez:

- angażowanie dzieci z deficytami umiejętności i udzielanie im wsparcia
- stwarzanie okazji podczas codziennych zajęć do doświadczalnego uczenia się umiejętności i wzmacnianie ich

4. Intensywna indywidualna interwencja:

Kroki podejmowane przez szkołę lub przedszkole:

- powołanie zespołu, który zajmie się problemami dziecka
- szczegółowy przegląd działań podejmowanych dotychczas na niższych poziomach piramidy i ocena ich skuteczności
- zebranie i analiza wszystkich informacji i wyników badań dziecka, konsultacje z rodzicami,
- burza mózgów dotycząca planów interwencji w oparciu o zgromadzone dane
- wdrożenie dodatkowych, alternatywnych działań umożliwiających dziecku zmianę zachowania,
- przegląd i ewaluacja stosowanej strategii, ewentualne wprowadzenie korekty działań
- przy braku oczekiwanych efektów podjęcie decyzji o włączeniu specjalisty

Interwencja specjalisty, bez równoczesnego wysiłku nauczycieli na rzecz kreowania wspierającego środowiska w szkole lub przedszkolu nie może przynieść oczekiwanych zmian w funkcjonowaniu dziecka.

Podstawową zasadą w wychowaniu jest okazywać szacunek i wymagać szacunku dla siebie, budzić zaufanie i okazywać zaufanie.

Głównymi przyczynami niskiej skuteczności wychowawczych są:

1. Deficyty w kompetencjach wychowawczych rodziców i nauczycieli
2. Osobiste ograniczenia wychowanków
3. Niekorzystne zjawiska i działania ogólnospołeczne

Zachowanie dysfunkcyjne dzieci i młodzieży jest:

- sprzeczne z normami
- zakłóca prawidłowy proces dojrzewania
- wywołuje dezakceptację społeczną
- wywołuje reakcję osób znaczących

Podstawą wszelkich działań jest wychowanie w pewnym miejscu wsparte profilaktyką.

Profilaktyka to kompleksowa interwencja kompensująca niedostatki wychowania, obejmująca równocześnie 3 nurty działań:

1. Wspomaganie dziecka w radzeniu sobie z trudnościami zagrażającymi prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu
2. Ograniczanie i likwidowanie czynników ryzyka, które zaburzają prawidłowy rozwój i dezorganizują zdrowy styl życia
3. Inicjowanie i wzmacnianie czynników chroniących, które sprzyjają prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu.

Profilaktyka małych dzieci jest nowością - koncentruje się na zapobieganiu i wzmacnianiu zachowań pozytywnych. Kluczowe znaczenie ma umiejętność dobrej, efektywnej komunikacji (min. wywiadówki, zebrania z rodzicami)

Warunki skutecznego działania w obszarze wychowania i profilaktyki:

1. Oparcie się na rodzinie (pozytywne więzi ułatwiają korektę wartości)
2. Współpraca wszystkich wychowawców (jednolity system wartości)
3. Wychowawca, jako wzór osobowy (konstruktywny system wartości)
4. Wychowanek jako osoba (dziecko akceptujemy, ale jego zachowanie oceniamy)
5. Czytelne dla wychowanka granice (dziecko wie, co jest dobre, a co złe)
6. Konstruktywna grupa rówieśnicza (przestrzega obowiązujących norm)
7. Wzmacnianie prawidłowego systemu wartości (tworzenie warunków do działania prospołecznego, stosowanie sankcji za naruszenie norm)

Bezlitosne prawidłowości:

1. Im mniej jest wychowania, tym więcej potrzeba profilaktyki
2. Im mniej dojrzały wychowawca, tym więcej dysfunkcyjnych wychowanków
3. Profilaktyka jest potrzebna, ale nigdy nie zastąpi wychowania

Celem wychowania jest zdrowy, dojrzały człowiek.

Celem profilaktyki jest korekta tego, co się nie sprawdziło, nie powiodło. Jeżeli dziecko będzie poddane prawidłowemu procesowi wychowawczemu, to profilaktyka może nie być potrzebna.

Podsumowanie

1. W szkole pojawiają się problemy dzieci i jest ona odpowiedzialna za ich rozwiązywanie
2. Każdego dnia wydarza się wiele sytuacji, w których zaburzone zachowania dzieci mogą być wzmacniane lub korygowane
3. Szkoła może korygować zaburzone zachowania dzieci w ramach codziennej pracy wychowawców i nauczycieli (nie musi to oznaczać potrzeby organizowania specjalnych zajęć)
4. Szkoła potrzebuje wsparcia w rozwiązywaniu tych problemów

**Wczesne wspomaganie
jest szansą
dziecka i społeczeństwa na rozwój**